

Інформаційна довідка
щодо проекту Закону України «Про внесення зміни до статті 141 Закону
України «Про судову систему і статус суддів»
щодо соціального страхування»
(реєстр. № 13640 від 15.08.2025)*

***Анотація.** В інформаційній довідці представлено результати аналізу пропозицій, передбачених проектом Закону України «Про внесення зміни до статті 141 Закону України «Про судову систему і статус суддів» щодо соціального страхування» (реєстр. № 13640 від 15.08.2025). Акцентовано увагу на співвідношенні державного страхування життя і здоров'я та загальнообов'язкового державного соціального страхування.*

***Ключові слова:** страхування життя і здоров'я, реформування системи загальнообов'язкового державного соціального страхування, Пенсійний фонд України.*

Вступ.

Кожна людина дбає про збереження життя, піклується про здоров'я та намагається захистити себе від будь-яких непередбачуваних і небажаних обставин, які здатні завдати шкодити соціальному або майновому статусу, життю і здоров'ю. До механізмів захисту від негативних наслідків у разі настання таких обставин (ризиків) відноситься страхування соціальне та особисте (страхування життя і здоров'я).

Соціальне страхування, зокрема загальнообов'язкове державне, має низку особливостей, що визначають його правову природу, яка суттєво відрізняється від страхування життя і здоров'я у межах цивільно-правового договору. Водночас обов'язкова форма страхування життя і здоров'я та загальнообов'язкове державне соціальне страхування мають на меті надання виплат у разі настання страхового випадку.

Основна частина.

В Україні тривалий час обов'язкове (як правило, державне) особисте страхування застосовувалося для організації заходів додаткового захисту окремих категорій працівників (наприклад, водіїв, журналістів) або видів професійної діяльності (наприклад, медичні та фармацевтичні працівники, егері, працівники ДСНС тощо) на випадок подій, що можуть негативно відобразитися на житті, здоров'ї та працездатності особи у разі настання. Як вид цивільного страхування, державне страхування життя та здоров'я здійснювалося одночасно із загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням. Останнє врегульовувалося нормами законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Щодо державного страхування життя і здоров'я, то право на таке страхування визначалося нормами спеціального або галузевого законодавства, а

порядок та умови страхування визначалися договором, який укладався відповідно до норм цивільного законодавства, зокрема Закону України від 7 березня 1996 року «Про страхування» (у редакції Закону України від 4 жовтня 2001 року). Види професійної зайнятості та категорії працівників, які підлягали додатковому захисту, встановлювала держава, зважаючи на ступінь ризику зайнятості в такій сфері.

Одним зі способів розмежування в законодавстві соціального страхування та особистого страхування є спеціальна термінологія. У разі, коли в нормі застосовується словосполучення «страхування життя і здоров'я» для позначення виду страхування, – ідеться про особисте страхування. Варто зазначити, що саме цей вид страхування передбачався і застосовувався для організації додаткового захисту суддів до 2010 року відповідно до законодавства (постанова Кабінету Міністрів України від 14 лютого 1994 року № 89).

У статті 141 прийнятого у 2016 році Закону України «Про судоустрій і статус суддів» використано некоректно назву і сформульований зміст норми, що обумовило необхідність внесення відповідних змін. Водночас, беручи до уваги сучасні тенденції державної політики щодо засад функціонування системи соціального захисту населення та застосування особистого страхування як обов'язкового додаткового виду захисту для певних категорій працівників або видів професійної діяльності, постало питання про можливість подальшого застосування такого додаткового виду захисту для суддів.

Із прийняттям Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» та Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 21 вересня 2022 року № 2620-IX (далі – Закон № 2620-IX) Фонд соціального страхування України та управління його виконавчої дирекції припинили діяльність, а функції у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності, з 1 січня 2023 року виконують Пенсійний фонд України та його територіальні органи. У зв'язку з цими організаційно-правовими змінами виникла потреба внесення змін до низки нормативно-правових актів, у тому числі до Закону України «Про судоустрій і статус суддів».

Розроблений Кабінетом Міністрів України проект Закону України «Про внесення зміни до статті 141 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо соціального страхування» (реєстр. № 13640 від 21.08.2023) спрямований на реалізацію положень Закону № 2620-IX. Варто зазначити, що Дослідницькою службою було підготовлено Інформаційну довідку щодо порядку здійснення

обов'язкового державного страхування життя і здоров'я суддів¹, зміст якої в частині зауважень є релевантним стосовно положень цього законопроекту.

Законопроектом передбачено, що «обов'язкове державне соціальне страхування життя і здоров'я суддів» здійснюватиметься відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування». Відзначимо, що такого виду загальнообов'язкового державного соціального страхування не існує.

Пропоновані зміни носять техніко-юридичний характер, обумовлений необхідністю завершення чергового етапу реформи законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування. З урахуванням мети законопроекту, його положення не викликають заперечень. Однак, обраний спосіб формулювання положень із використанням словосполучки «життя і здоров'я» створює невідповідність із термінологією, яка застосовується в законодавстві про соціальне страхування, і навпаки – відповідає цивільному страхуванню, незважаючи на застосування слова «соціальний». З урахуванням зазначеного, словосполучка «життя і здоров'я», застосована у пропозиції законопроекту, підлягає виключенню.

Висновки.

Законопроектом дотримано вимоги Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо порядку внесення до нього змін, але концептуально питання щодо виду страхування не розв'язано по сутті.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

** Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*

¹ Інформаційна довідка щодо порядку здійснення обов'язкового державного страхування життя і здоров'я суддів. Вебсайт Дослідницької служби Верховної Ради України. URL: https://research.rada.gov.ua/documents/analyticRSmaterialsDocs/hum_social_policy/inform_references-hsp/74016.html